

РОЗДІЛ 1

Цей світ не створений для матерів. Хоча саме матері створили його. Цей світ не створений для дітей. Хоча саме діти є його майбутнім. Принаймні так стверджують постери в дитячій клініці. Кампанії на підтримку життя. Мабуть, за сприяння Служби громадського мовлення. Коли я була школяркою, ми могли просидіти всю годину обідньої перерви, схиливши голови над столами, поки наш невисокого зросту знервований директор горланив у мегафон, вимагаючи тиші. Це було ще до появи інтернету, непомітно знятих відео, які ставали вірусними, та свідомого батьківства. Він чи працівниці ідальні могли нагримати на нас, проте ніколи не били. Не пам'ятаю, щоб розповідала тобі про це. Переконана, що на тому етапі мого життя це не здавалося мені чимось важливим. Це я про все моє дитинство, коли ми переймалися лише тим, щоб нас не вбив мій батько. Ті миті, коли я із серйозним виразом обличчя наминала картопляні кульки, схиливши голову над холодною поверхнею столу, могли здаватися мені раєм.

А там, де ти зараз, подають картопляні кульки?

Тепер я стала мамою Нови й Ларка, семирічної дівчинки і трирічного хлопчика, і мені починає здаватися, що я наближаюся до чогось важливого. Або, точніше, щось важливе наближається до мене. І нам відведено лише роль спостерігачів. Цей світ не створений для нас — однозначно ні, лише дитячий садок чого вартує, — однак є те, що я починаю розуміти, що перестає бути припущенням і набуває реальних рис: щось, пов'язане з енергією жорстокості. Як жорстокість пригнічує

жінок, змушує нас радіти тому, що ніяк не назвеш щастям. Навіть коли нам здається, наче ми змогли її уникнути, то озиремося і бачимо ті довгі пазурі, які торкнулися кожного ухваленного нами рішення.

Протягом багатьох років, попри все, що мені довелося побачити й пережити, я була переконана, що змогла уникнути тих довгих пазурів. Що в житті головне — зробити мудрий вибір. Наприклад, якщо я буду не такою матір'ю, як ти, якщо зможу створити затишок у сім'ї, то зможу залишити минуле позаду. Ні. Не просто позаду. Я зможу викоринити його.

— Так, я б не стала обтяжувати себе спогадами про те, як ти в супермаркеті клала упаковку води в пластикових пляшках до нашого візка. На неї була знижка, на яку ми чекали. Ти вирішила, що жінки, із сумочок яких визирає пластикова пляшка води, ведуть максимально розкішний спосіб життя. Ти навіть заохочувала мене носити пляшечку в невеличкому наплічнику, який ми поцупили в універмазі «Мервінс».

— Тільки не дивися нікому в очі, — застерігала ти, коли ми виходили звідти не заплативши.

Нам ніколи не було соромно за крадіжки. Життя завинило нам невеличкі радощі. Проте красти з продуктових магазинів було заборонено.

— Не в продуктовому, — розгнівано сказала ти, коли я збиралася засунути до кишені цукерку.

Я запитала, чому ні.

— Не можна кусати руку, яка тебе годує, — відповіла ти.

Я нічого не зрозуміла. Так само як не розуміла твою одержимість водою в пляшках, і не абиякою, а «Крістал Ґейзер». Тепер я знаю, що тоді легше було зосередитися на зовнішніх дрібницях, ніж визнати факт, що ми ніколи не були впевненіми, чи доживемо до наступного дня.

Пообіді ми могли піти по воду, якщо з нами не було батька, могли надійно заховати пляшечки у квартирі, можливо, навіть

насолодитися миттю цілковитого блаженства, відкинувши голови, спокійно надпиваючи воду в якомусь місці, де нас зможуть побачити перехожі й подумати: «Хто ж ці обдаровані любов'ю й варті поваги мати з донькою, які споживають кришталеву чисту воду?». Проте того тижня батько був удома, відновлювався після травми — прищемив собі середнього пальця під час роботи на шахті. Схоже, ловив ґав тоді, коли цього робити не треба було. Він був загальмованим через знеболювальні, проте зранку заявив, що йому набридло сидіти вдома.

— Прощавай, спокій, — пробурмотіла ти мені, коли ми сідали в машину.

Він був загальмованим, проте не настільки, як здавалося. Батько помітив, що ти робиш, і швидко поклав усьому край, витягнувши воду з візка, запустивши нею у виставлену на вітрині печену квасолю. Бляшанки розлетілися урізнобіч. Він гаркнув тобі в обличчя, що ти вбоге стерво, а стерво може напитися стічними водами. Такою була його типова манера спілкування: він не зривався на крик і не горланив. Це було радше демонічне гарчання, яке вдавалося розчутити лише зблизька.

Ти намагалася позбирати бляшанки, проте їх було надто багато. На нас витріщалися. Я злилася на тебе — не на батька, і це ще одна ознака інфікування. Усвідомлюю це — проте я ще дійду до цього, обіцяю, — але мене злило те, що ти переймалася роззявами навколо, замість того щоб постояти за себе. Тепер я знаю, що тобі не потрібне було співчуття незнайомих. Тоді я тільки починала пізнавати всепоглинаючу енергію жалю, яка розгортала доріжку для сорому. Ще дитиною, десь у років вісім, я не втрачала надії, що хтось-таки зробить добру справу й вистрелить моєму батькові межі очі.

Ми звільняємо інфікованих тварин від страждань, ми не хочемо, щоб вони страждали, інфікували решту стада. А людям ми дозволяємо жити далі.

Ти схилила голову і сказала: «Нічого, усе гаразд», поки ми з порожніми руками виходили слідом за батьком.

Проте в кишені я винесла пачку жуйок. Щось, що я не могла й не посміла би показати тобі. Чи зрада це? — запитувала себе я, поки батько скеровував «джиммі» до *Burger King* — до людного місця, де він не наважився б тебе задушити. Іноді нам вдавалося перечекати такі моменти, розробити стратегію гри на виживання з моїм батьком у ролі головного лиходія. Наступного дня ти прокинулася з пляшечкою води «Аквафіна» на приліжковій тумбі. Ти приклала її до грудей. Я зауважила, що це не та марка, проте ти сказала:

— Бачиш, він любить мене.

Я лише похитала головою у відповідь на твою безглузду здатність пробачати.

— Знаю, про що ти думаєш, — промовила ти, вкладаючи дорогоцінну пляшечку до сумочки.

— Ти думаєш, що колись виростеш і робитимеш усе краще, ніж я.

Я думала, що коли носитиму своїх карапузів, ці маленькі жваві продовження мого тіла, в милих слінгах із органічного льону, то зможу уникнути цього всього. Що як мати я реалізуюся і стану тією, ким мені призначено бути. Немовлята відволікають найкраще. Немає часу на спогади з приставленим до грудей ротом, пильнуванням за вагою немовлят і їхніми випороженнями. Несамовите приємне виснаження, нове життя на твоїх руках. Іноді мені здавалося, що це працює. Однак тепер мої карапузи стали дітьми. Ходячими, балакучими особистостями, які постійно щось віддзеркалюють, і в тих віддзеркаленнях я бачу себе, зовсім не таку, якою я сподівалася стати. Замість зцілення і трансформації через правильний вибір я відчуваю, що під моєю шкірою ховається батькове обличчя: воно набуло моєї форми, його очі стали моїми очима. І через їх посередництво я бачу тебе,

мамо, як ти дивишся на мене з якимось очікуванням, смутком, а в моїх найстрашніших баченнях — із лютим й обґрунтованим гнівом.

Я нестиму тягар, пов'язаний з тобою і батьком, з тим, що трапилося на острові, до кінця своїх днів. Проте я заприсягла нести цей тягар мовчки. Скільки брехні пішло на те, щоб це назавжди залишилося таємницею. Моєю до самої смерті. І я довго давала собі раду.

До того ранку, коли отримала твого листа.

РОЗДІЛ 2

Я розпланувала весь день, усі побутові справи. Це був перший день літніх канікул Нови й перший день відлучення Ларка від грудей. Увечері напередодні ми заспівали спеціальну пісеньку й поговорили про те, що настав час попрощатися з тим, що він називав «цицями», оскільки він, такий гарний хлопчик, випив із них усе молочко. Молочко закінчилося, і він став великим та сильним. Йому щойно виповнилося три роки. Пора. Я хотіла побажати йому солодких снів, поцілувати й хоча б трохи погдувати, що тепер було для нього радше забавою, адже те дитя втопувало більше їжі, ніж я, але мені також хотілося, щоб він перестав витягувати мої груди із сорочки на людях.

Початок ранку проходив спокійно: Ларк тільки один раз згадав про «циці», але мені вдалося відволікти його склянкою процідженого вручну — моїми власними руками — мигдалевого молока з корицею і ваніллю. На канікулах його сестра сидітиме вдома, наставляючи, бавлячи й дістаючи його, вносячи радикальні зміни до нашого спокійного, усамітненого ритму життя. Проте це позитивні зміни, повторювала я собі, та й до кінця літа Ларка буде офіційно відлучено від грудей, тож із мене перестануть буквально *тягнути соки*. Можливо, у мене з'явиться бодай трохи простору для себе, на що я з нетерпінням чекала.

Одягаючи дітей, я спалахами почала згадувати тебе, зображення виринали одне за одним: як ти починала день з дієтичної коли із додаванням горілки, чи, швидше за все, то була горілка із додаванням дієтичної коли. Це дуже контрастувало із моїм нинішнім свіжовичавленим соком із селери. Ти

вважала мене мертвою так довго, цілих шістнадцять років, поки я собі просто жила, намагаючись посадити дітей на горщик перед тим, як посадити їх до автомобіля. Кожну мить свого життя я оцінювала під двома кутами зору, як воно є і як би це бачила ти. Це сприймалося як належне.

Спершу ми поїхали до продуктової крамнички «Ерссайд» і неквапно поснідали на верхній терасі підігрітими яйцями з французьким тостом із пророщеного зерна. Ларк хрумтів безнітратним беконом, а Нова пила поживний зелений смузі. Ще кілька хвилин тому вони ридма ридали, коли біля каси я відмовилася купувати їм тістечко у формі единорога на паличці, проте тепер усе знову в нормі. Я перетравила своє невдоволення і зосередилася на тому факті, що вони підкріпилися корисною їжею. Перемога. Нам усім подобалася ця продуктова крамничка, і мені було приємно, що я змогла передати їм цю любов — бодай щось хороше й безневинне я змогла їм передати. Решта моєї генетичної пропозиції була до біса спаскудженою.

І, можливо, цього літа вони нарешті потоваришують, посправжньому, після стількох років намагань. «Рідні брати й сестри — це зв'язок на все життя», — часто повторював мій чоловік, наче цитуючи якийсь підручник, який був лише в нього, і я прислухалася до його слів, адже що ще мені залишалося. Я не мала із чим порівняти, тож просто ігнорувала той факт, що зі своїми рідними він майже не спілкувався, що його брат нещодавно опублікував світліну зі своїм сином дошкільного віку, який на виставці зброї тримав рушницю. Ми дійшли згоди, що гостювати в них небезпечно. Я мріяла про брата чи сестру, проте ти казала, що тобі пощастило, що ти більше не завагітніла. Для чого приводити в цей світ іще одного мученика? Тепер мушу визнати, що тут ти мала рацію.

Мені подобалося, що двоє дітей було нормою. Гарна парна кількість, міцна команда з чотирьох осіб. І хоча інші матері